

до участі в бойових діях у тому числі в якості комбатантів, використання їх як сексуальних рабів, напади на школи та шпиталі, а також створення перешкод на шляху надання гуманітарної допомоги (Международные акты о правах человека: Сборник документов / сост. В. А. Карташкин, Е. А. Лукашева. — 2-е изд., доп. М.: Изд-во НОРМА (Изд. группа НОРМА-ИНФРА М), 2002).

Сьогодні зростає актуальність тематики вдосконалення правових механізмів захисту прав дітей під час збройних конфліктів, у тому числі конфліктів неміжнародного характеру. Події у Руанді показали, що, поперше, суспільні інституції несуть свою частку провини у розв'язанні таких конфліктів, жертвами яких нерідко стають діти (прикладом тому стали ЗМІ Руанди, які методично пропагували геноцид народу тутсі). По-друге, ініціативи громадянського суспільства щодо захисту прав дитини є дієвими та своєчасними лише за умов сприйняття їх державними інституціями.

ГРИГОРОВА Г. Л.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри теорії держави і права

ВІДНОВНА ФУНКЦІЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ЮВЕНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ)

Категорія «функції юридичної відповідальності» визначається як основні напрями вираження цілей юридичної відповідальності та засобів її впливу на суспільні відносини. Доречно погодитись із твердженням про те, що відмінна риса функцій юридичної відповідальності, полягає в їхньому цільовому призначенні. Суспільство ставить суспільно корисні цілі та використовує юридичну відповідальність як один із засобів їхнього досягнення. При цьому кожній функції або декільком функціям відповідає певна суспільно корисна мета (Шевченко А. Відновлювальна функція юридичної відповідальності / А. Шевченко, О. Стрельник// Публічне право. — 2012. — № 4. — С. 270).

Традиційно до функцій юридичної відповідальності відносять карну, регулятивну, превентивну, відновну та виховну функції.

Дослідження відновної функції юридичної відповідальності доречно проводити саме у контексті ювенальної відповідальності як галузевої, адже зазначена функція є однією із пріоритетних для ювенального права в цілому.

Відновна функція юридичної відповідальності проявляється у приведенні правовідносин у стан максимально наближений до того, який

існував до настання юридичного факту, який потягнув за собою настання юридичної відповідальності. Д. А. Липинський до засобів реалізації відновної функції у юридичній відповідальності відносить наступне: фіксація в правових нормах обов'язків правопорушника відновити заподіяну шкоду, засудження (осуд) правопорушника, примус правопорушника до відновлення заподіяної шкоди, обов'язки компетентних органів примусити правопорушника до відновлення заподіяної шкоди (Липинский Д. А. Соотношение функций права и функции юридической ответственности // Правоведение. — 2004. — № 3. — С. 144–155).

Відновна функція ювенальної відповідальності проявляється, насамперед, у застосуванні правових засобів ресоціалізації неповнолітнього правопорушника та залучення його до відшкодування заподіяної шкоди (за наявності такої). Визначальним тут є спонукання неповнолітнього до участі у відновних заходах не шляхом примусу а із застосування переконання задля формування в нього у майбутньому позитивної правової поведінки.

Відновний підхід в ювенальному судочинстві з 70–х рр. ХХ ст. розвивається у багатьох країнах світу. Україна на цей час знаходиться тільки на етапі формування національної моделі відновного правосуддя. На необхідності розвитку відновного правосуддя, в тому числі — щодо неповнолітніх — наголошено в Концепції удосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, яка схвалена Указом Президента України від 10 травня 2006 року № 361.

Реалізація відновного підходу у ювенальній відповідальності у різних країн має відмінні організаційні форми, серед яких, зокрема, участь у ювенальних та сімейних конференціях, створення спеціально орієнтованих на вирішення ювенальних справ соціальних служб, залучення неповнолітнього до громадських робіт задля відшкодування шкоди, створення спеціалізованих ювенальних судів.

Відновні програми передбачаються у структурі австралійської моделі ювенальної юстиції, що окрім розгалуженої системи самих ювенальних судів передбачає застосування альтернативних заходів покарання, що направлені на відшкодування шкоди шляхом застосування механізмів реституції та репарації. Одним із таких заходів є механізм, що отримав назву «Сімейні конференції», які мають на меті спільне обговорення членами сімей неповнолітніх злочинців та їх жертв питання щодо адекватної форми відшкодування завданої шкоди (Ведерникова, О. Н. Современные тенденции развития ювенальной юстиции за рубежом / О. Н. Ведерникова // Российская юстиция. — 2005. — № 3. — С. 46). Аналогічними за принципом дії є запроваджені нідерландською моделлю ювенальної юстиції угоди Halt (від англ. — «стоп»), що спрямовані на впровадження альтернативної ніж карна відповідальності неповнолітніх. Така відповідальність полягає, у першу

чергу, у проведенні бесід із неповнолітнім та його батьками, публічних вибаченнях самого неповнолітнього перед потерпілим, а у разі необхідності відшкодуванні спричиненої шкоди. Головною спрямованістю таких програм на думку розробників даної концепції є саме спонукання неповнолітнього до вибачення, що ініціює зміни поведінкового типу неповнолітнього та застерігає його від майбутнього рецидиву (Волхауз А. Актуальні розробки проєктів з відновного правосуддя для неповнолітніх у Нідерландах/ А. Волхауз, Е. Вірсма// Відновне правосуддя в Україні. — 2008. — № 2. — С. 69–70]

Методика таких програм відповідає позиції зазначеній у Керівних принципах запобігання злочинності серед неповнолітніх Організації Об'єднаних Націй (Ер-Рядські керівні принципи), де наголошується, що сім'я є основним елементом, що відповідає за первинну підготовку дітей до життя у суспільстві, а влада має створювати такі умови та програми за допомогою яких батьки можуть приймати найактивнішу участь у вихованні дитини та вжитті заходів щодо подолання нестабільності та конфліктних ситуацій у житті дитини.

Підсумовуючи, слід зазначити, що відновна функція юридичної відповідальності є однією із провідних у процесі реалізації ювенальної відповідальності, адже має на своїй меті не тільки відновлення первісного, існуючого до правопорушення правового положення, а й включає залучення неповнолітнього як активного суб'єкта у процесі такого відновлення, що направлено на превенцію його делінквентної поведінки у майбутньому.

КРАСЮК І. А.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
здобувач кафедри теорії держави і права

ВЕРХОВЕНСТВО ЗАКОНУ — КАТЕГОРІЯ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

На сучасному етапі розвитку української держави багато уваги приділяється принципу верховенства права. Але, на жаль, це, в свою чергу, призвело до того, що вітчизняні науковці майже обходять стороною принцип верховенства закону, або зовсім заперечують його існування (Див: Головатий С. «Верховенство права» у розумінні українських вчених // Українське право. — 2002. — № 1. — С. 8—27; Головатий С. «Верховенство закону» versus «верховенство права»: філологічна помилка, професійна недбалість чи науковий догматизм? // Вісник Академії правових наук України. — 2003. — № 2 (33). — С. 96—113; Головатий